

Siniša Vuković
Split

OD FILOZOFIČNOSTI DO DUHOVNOSTI

Marina Čapalija: *JAZIKUN TIC*
Književni krug Split, Split, 2006.

Otkako je ljeta Gospodnjega 1995. objavila svoj pjesnički prvijenac, *Škoj o' driva*, Marina Čapalija u redovitom se ritmu publici predstavljala novom čakavskom knjigom. U ukupno 11 godina svojeg pjesničkog djelovanja, evo, Čapalija nudi i svoju šestu stihozbirku: *Jazikun tic*.

Ispitamo li retrospektivnom sondom dosadašnji opus ove umjetnice, zapazit ćemo – u prvim dvjema knjigama – dosta naglašeni sjetni i melankolični, gotovo patetični diskurs. Kao poseban dekor takvim tendencijama, navest ćemo i čestu perfektivnu glagolskovremensku odrednicu, koja nerijetko već unaprijed sugerira lamentacijski prizvuk pjesničkog djela. Čitava je niska čakavskih zbirki, u kojima se zrcali upravo ova tipičnost dijalektalnog pjeva.

Iako u nepravilnim razmacima, nadalje, naići nam je na sustavno korištenje provodnog motiva groba. U tome vidimo nastavak lirske linije, koju je vrlo dosljedno njegovao (i još je uvijek njeguje), skladatelj i pjesnik Ljubo Stipišić Delmata.

Pored toga, u pjesništvu Marine Čapalije vrlo važnu kariku predstavlja i toliko obrađivani motiv bake. Bez obzira na to što je rečeni fenomen dosta iscrpno pjesnički prikazan – napose u čakavskoj lirici – on u pjevanju Čapalije ne podcrtava potrošenost, nego naprotiv, nudi spektru nazovi *bakistike* i *djedistike* novi pristup i novu dimenziju.

U dalmatinskim čakavskim (napose otočkim) sredinama, jako je razvijena tradicija odavanja počasti Bogu od vjerničkog puka. Religiozni i molitveni agensi, stoga, ne zaobilaze ni stihovlje što dugo već ispjevava se na ovim prostorima. Odrazi rečene tradicije reflektiraju se vrlo snažno i iz lirskog refleksa Marine Čapalije.

Iako se sol mora mogla sporadično okusiti i u prvim dvjema Čapalijinim zbirkama, tek je u trećoj njezinoj knjizi more zadobilo relevantniju zadovoljštinu. Svojim upornim i nezaustavljivim valovljem ono je dospjelo čak i do naslova zbirke, *Umorena moren*, a često motivsko uvođenje mjesečine u pjesme, dodatno potkrepljuje i još više naglašava maritimni aspekt i knjige i poezije općenito. Baš posredstvom medija mora, Čapalija je svoj poj bila prelila iz prije spomenute knjige u narednu, imenom *Lemozina srca*. Skloni

smo ustvrditi kako je u ovoj knjizi autorica preradila elemente ideja, koje je bila obrađivala u prve dvije zbirke. Samo što je ovaj put, kao zrelija artistica, svoje pjevanje uzdigla na višu razinu.

Poslije toga, u knjizi *Prtin pute i gren*, za razliku od prijašnje maritimne supstance, nailazimo na dominaciju telurnoga. Iz prikrajka, opet – poput zaštitnika – ovu poeziju promatra i mjesec, podsjećajući nas na lunarne sastavnice prijašnjih kanconijera Marine Čapalije. Sad se poetesa pomalo i oslobađa jarma stiha, ogoljavajući pjesme do same srži, težeći čistoj eteričnosti i esenciji. Čapalijini pjesmotvori postaju sve jezgrovitiji, koketirajući često s haikualnom formom i konstrukcijom. Model lapidarnog izrijeka zadržala je ova autorica i u najnovijoj knjizi, knjizi označenoj vrlo znakovitim i sadržajnim naslovom: *Jazikun tic*.

Nema nikakve sumnje da je recentna knjiga Marine Čapalije svojevrсна rekapitulacija svih naročitosti, koje smo dosad istaknuli govoreći i pišući o njezinoj pjesničkoj sumi. Jer, i ovdje zjapi grobna raka odozdo, i ovdje mjesečina baca svoj vilinski sjaj odozgo, i ovdje je sol morska potrudila se neutralizirati bezokusnost mnogih stvari i pojava što nas okružuju, i ovdje je, kao kruna svega, prizvana u pomoć baba Osiba. Stoga nam se doista čini kako je Marina Čapalija u knjizi *Jazikun tic* sintetizirala sva svoja nagnuća i nadahnuća, kako je amalgamirala pjesnička iskustva i svjetove, te kako je asimilirala taloge vremena: onih davno zaboravljenih i ovih što još se vzmaju na izdisaju.

Lik babe Osibove u isti mah bit će i personifikacijska figura, jer ju Čapalija izjednačava s riječju. Čitamo tako: “Ona koja je Rič”, bit će lajtmotiv u istoimenoj pjesmi. Tu se pjesnikinja koristi modelom evanđelista Ivana, s početka njegovog Prologa, gdje Rič i Bog su jedno, a u ovoj drveniškoj varijanti Rič se babom učini. Doista, u vremenu koje je za nama, djedovi i bake bijahu mali bogovi: tvorci svega što u našoj dalmatinskoj – i ne samo dalmatinskoj – provenijenciji jest trajno i vječno, otporno i žilavo.

I inače je riječ – bolje rečeno: Rič! – u ovoj stihozbirci doživjela dostojni hvalospjev, dostojni himan. Već samim njegovanjem vernakularnoga govora, učinjen je veliki ustupak važnosti dijalektalne besjede, lokalnoga izraza; no, Marina Čapalija – vođena upravo sviješću o vrednotama višestoljetnog izrijeka – splela je i nekoliko stihovanih pletenica izravno riječima na čast. Ovdje je važan i govor o govoru, govor o jeziku, pa makar to bio i jezik ptica. Kroz sjajnu metaforu ptičjega jezika – jezika tic – Čapalija sasvim direktno progovara o jeziku ljudi, istinskom jeziku, pravom jeziku; njezovoj uporabnosti, njezovoj normativnosti, njezovoj kolokvijalnosti.

Koristeći se osnovnim alatom dijalektalnoga izraza, dakle leksikom, Marina je Čapalija pjesmom konkretizirala patrimonijalni identitet Velog Drvenika. Njoj leksik nije služio za slikarsko portretiranje zatečenog stanja govora na spomenutom otoku. Ona je, naprotiv – za razliku od čitave regimente suvremenih čakavskih pjesnika i pjesnikinja – svojem dijalektalnom kazivanju udahнула dozu filozofičnosti, dozu izvanizularne stvarnosti i dozu izvanpotrošačke duhovnosti. A to su, pored ostalog, najvažnije premise što Marinu Čapaliju svrstavaju u red najboljih čakavskih poetesa i jučer i danas.